Núm. 29

15-5-26

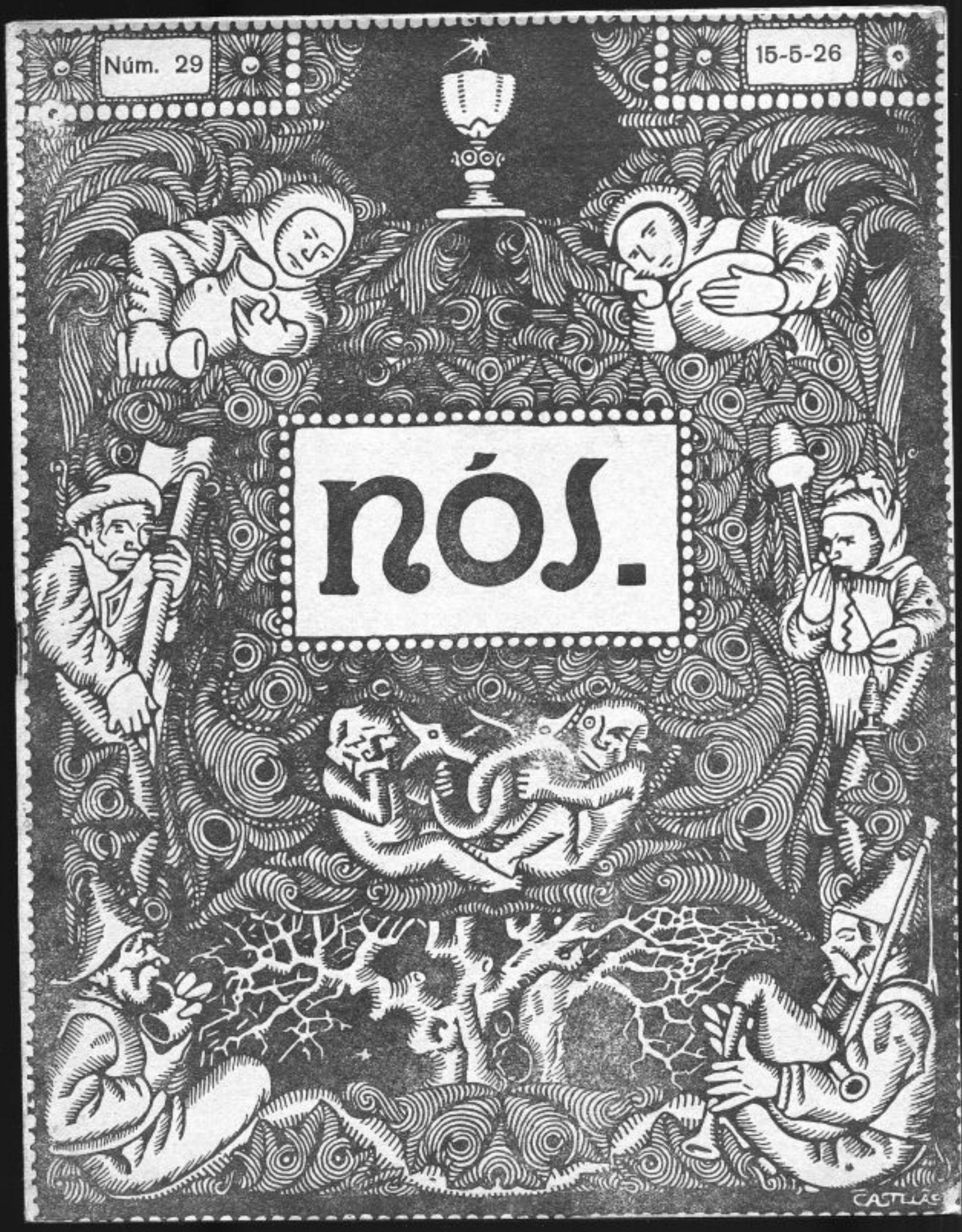

nós.

BOLETIN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

DIREITOR LITERARIO
Vicente Risco

DIREITOR ARTÍSTICO
Alfonso R. Castelao

DIREICIÓN E REDAUCIÓN
Sto. Domingo, 47 - OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
Real, 36 1.º - A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce números, na Península	**6** pesetas.
Fora da Península	**15** ,,
Número solto na Península	**1** ,,
Na Arxentina	**60** centavos
En Cuba	**30** ,,

OS PAGOS SON ADIANTADOS E OS GASTOS DE XIRO DE CONTA DOS SUSCRITORES

Este boletín non pubrica mais orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pola-Direición. Tampouco se fai solidario das ideias n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

SUMARIO

A Buitra, por Gonzalo López Abente.

O momento actual da música galega, por Jesús Bal.

A espiritada de Moeche e o poseso Antón Ramilo, por Urbano Losada Martínez.

A Edade do Ferro na Galiza, por Florentino L. Cuevillas.

Archivo filolóxico e etnográfico de Galiza

Os homes, os feitos as verbas, pol-a Redaución.

LEA VOSTEDE *A NOSA TERRA* *IDEARIUM DAS IRMANDADES*

Administración Real, 36 — A Cruña

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano VIII ★ Ourense 15 Maio 1926 ★ Núm. 29

A BUITRA

Ti despertas no inverno d'ese sono
tépedo e mol que pol-o vran padeces,
cando deitado sobre o mar pareces
o cadavre d'un rei que xaz no trono
antre a luz de espectrales palideces.

Ti no inverno eres outro; xa non eres
o corpo inanimado d'un xigante
que no leito da iauga buligante,
aguanta, nos azús anoiteceres,
as risadas da lúa rexoubante.

Ti na furia invernal érgueste altivo,
ceibo xa do soper do morno vran,
e axitando o teu lombo de titán
adiantas, fero monstro redivivo,
no rexo, adusto e temeroso chan.

Ollas pra alén, na escura lonxanía
onde se forma a tempestá furente,
estrícaste, e baixando a dura frente,
c'os tremores da cólera bravía,
brincas no mar coma un lión doente.

Fundes n-él o fociño sanguiñento
que da ardentía no craror se esfuma,
e axigantadas pol-a mesta bruma,
e antre xordo balbor, do teu alento
xurden montanas de fervente escuma.

GONZALO LÓPEZ ABENTE

O MOMENTO ACTUAL DA MÚSICA GALEGA

N-iste rexurdimento que hoxe tremana nosa terra, e que cada día ergue un pouco mais a sua voz innegábel, a música sintese soia, sin que atope un home que de ela se lembre. Refírome –xa se sabe– â creazón musical, â posibel *música culta;* da outra, da nativa, teño falado abondo no que toca ao seu espallamento e interpretazón.

Xa sei que non vai haber críticos onde non hai música pra criticar. O facer crítica da música feita ata hoxe en Galiza, sin outro fin que o xustifique, será sempre xogar aos críticos. En outros estadios da nosa cultura hai nenos que xogan a artistas ou a inteleituáis – e non nenos pol-a edade – que chegan a creerse con talento de tanto ouvir aos seus amigos que xogan os críticos. O que de nós olle cara a música galega, somentes pode facelo de un xeito, que é ollando a tempo un porvir, presente e pasado. Si se adica ao folklore, xa é outra cousa, e istas verbas, entón, non rezan con il. Mais quen pense nunha música culta, hoxe que a non hai, ten de facerse *predigador*, é decir, ten de facer *propaganda*, ten de erguer o esprito e a concenza musicais dos galegos, ten de afincar nas almas a vontade de superazón. Quizáis sexa iste o momento mellor pra falar de música do porvir. Non hai ningunha escola que derribar, ningún prestixo que sexa rémora. As ideias espalladas hoxe, poden dar integramentes o froito arelado. A renacenza da i-alma de Galiza pode chegar sin dôres nin loitas. ¿Non é iste un bon momento, abofé?

Temos de voltar os ollos un pouco fora do momento presente si queremos ter unha ideia do istante que estamos vivindo na nosa hestoria musical. Hai un síntoma que non debemos esquecer e que xurdíu fai bastantes anos.

Pondal, Curros Enríquez, Rosalía de Castro, e algús outros, sintiron o irreprimibel deseio de cantar. As verbas voaron baixo a lus milagreira do ceo galego. Foi unha leizón de armoñía e de vontade. A nosa língua encheuse de vida. O ar, de resoanzas. As almas – miniaturas do país – tamén adequeriron simpatías resoadoras. E de istas naceu, istintivamentes, o deseio de cantar *mais*, de levar a música en potenza das verbas mensuradas e rimadas â sua mais cumprida realizazón. Foi unha cisaltazón do espríto racial, unha afirmazón dos seus froitos líricos. Foi a arela de *eispansión* de un arte limitado. Simplementes, un feito de abondo coñecido na hestoria da cultura universal. Uns cantos músicos sinxelos e vountosos, sintíronse obrigados a poñer en música os versos dos poetas mais nosos. Ise feito, no século XIX, non poiderá ser esquecido *xa* dos músicos galegos que veñan no futuro. Os cimentos, non, o vieiro da nosa música moderna está *xa* aberto.

Mais non vaia a creerse isto que eu digo nun senso de loubanza pra a música que iles fixeron. A sua música, hoxe, cando o arte musical ten un caris cada día mais depuradamentes inteleitual e cando a sensibilidade afínase ao mesmo tempo qtie se adequiren mais firmes coñecimentos téinicos, a sua música non pode terse como modelo pra as xenerazóns seguintes – no qué se di *musical*.

A téinica por iles empregada redúcese, esquematizando un pouco, â armoñía do do-mi-sol e sol-si-re. É téinica zarzueleira de unha tristeira probeza de meios. En canto â melo-

día – si é galega, amañada – e á composizón en xeneral, poden decirse fillas de un italianismo de almibre, de un italianismo de romanza napolitana que fainos sentir ben axiña a presa de ir beber unha boa cunca da auga gorentosa do noso folklore. E non é que en tales canciós non haxa temas populares. Precisamentes, o meirande pecado de ises compositores – mellor, un dos dous meirandes – é a falencia de respeto pra a nosa fresca música nativa. Algunhas cántigas por iles empregadas amurcháronse de tal xeito que hoxe cásique non nos astreveriamos a armoñizalas de novo. É o medo a armoñizar un tópico. (O outro pecado, tamén de falencia de respeto, mais perdoábel por ser un movimento *istintivo*, foi descontra as verbas sagras dos nosos poetas. ¿Poidían os músicos ofercerlles entón unha téinica dina da sua poesía?) Os músicos que tivemos non poden ser, pois, os nosos mestres. Tomalos n-ise senso seria afogar o embrión da música que ten de vir.

Tan perciso é afirmar isto como amosirar o seu aspeito de intento nobre cara un arte novo. Si hoxe as canciós de Chané, Montes, Veiga, etc. non poden resistir un análisis como música culta, sendo o seu único arrecendo o da música teatral da época, danos, en troques, a entusiasta leición de un *querer algo*, de que tan fallos estamos hoxe.

Por qué non abrangueron as suas obras a caste de eternidade, é cousa que arastora parécenos nidia de abondo. No arte é perciso erguer moito a punteria pra que a frecha trema no branco. Todo canto coidado teñamos de afiar, o *métier*, de ollar i escudrumar os mais outos exempros, todo será pouco. A creazón artística require iso, e moito mais. Xan Cocteau di en algures: «Les Muses sont des personnes habituées aux égards. Manquez-leur et vous verrez comment elles se vengent.» Onde Cocteau di musas digo eu creazón. E a venganza consiste en envolver ao autor nun manto de insiñificanza que leva consigo o esquecemento fatal. Mais, pra gardar consideraciós ás musas, requírese un espritu fino e unha conta de circia. Fai falla – e iste é o segredo – a vountade de superazón. Os músicos mentados, cheos de boa fe tanto como de miopía, non sintiron nas suas alnas ise formento milagreiro. Cantaron como poideron, e ficaron tranquíos. Tal aititude pode vir somentes de duas causas: que iles non enxergueran a trascendenza da sua escepcional posizón – humildade *ou* incoscenza – ou que, enxergándoa, coidaran intanxibel a sua laboura – orgullo *e* incoscenza absoluta – Si viran con craridade o seu rol de *precursores*, traballarían mais, e serialles porveitoso o exempro de Schuber refacendo o estudo da téinica nos derradeiros anos da sua vida fecunda. Mais a inquedanza da vountade de superazón – de auto-superazón – foi pra iles cousa iñota. Con ela houberan chegado ao punto perciso pra añudar hoxe a liña da música do porvir. Ficaron mais lonxe, e por iso háchanse dupricadas as dificultades de produzón musical nos días que corren. Estamos agardando aos homes que intenten o chouto sobor dise abismo – os mozos – ou os que costruian a ponte que o salve – os vellos que ollan pra diante. – Non sei cando van chegar. Eu ben quixera que fora axiña, mais non hai síntoma algún que os anuncie.

¿Qué ten de facerse o día que xurda algún músico? Si é un xenio, deixalo que avance ata o lonxe que sexa. Mais non matinemos o estraordinario; chéganos con falar das cousas mais posibeles. O home que vaia facer música galega atoparáse, si non ten miopía, a encrucillada do letreiro que di: A TODAL-AS PARTES — que é como si dixera a ningures – Pra ir á terra prometida ten que voltar os ollos como nós fixemos antes, á música que lle precede inmediatamentes, que non é outra que a de Veiga, a de Montes, a de Chané, a de Baldomir, e de eles somentes ás canciós. Entón atoparáse con que isas músicas non encheron a sua misión por escasedade de criterio e de téinica, e que pra proseguir hoxe o desenrolo da nosa hestoria musical, terá il que, en pouco tempo, comprimir e laboura dos anos que andivemos desende a nacenza de aquelas músicas e que fuxiron pra nós valeiros de froitos musicais. E isa laboura ¿cál ten de ser?

Non pode ser outra que o proseguimento do desenrolo da canzón. É a única cras de música que, como vemos, ten antecedentes entre nós. Ademais, parece eisixila o ambente galego de hoxe, ca sua limitazón musical, que pol-o intre non pode ter orquestas, e co seu espritu *cantante* que pide a cotío callar nunha pérola lírica. A sua economía de meios, soio

comparábel á das pezas pra piano, endemais ser un dos artes mais puros, e escelsos, é, emporiso, un dos mais *humáns*, pode levarnos, pasada tras pasada, ata a orquesta e ata o teatro: non hai mais que deixala camiñar. As cousas pra piano solo, pol-o seu xacer íntimo, non obran sobor do público do xeito de unha canzón. As de orquesta requiren moitas cousas que hoxe non temos. No teatro ainda non se pode pensar. Namentras que a canzón, levada ao comén pol-o camiño *popularista* conta xa con órganos de espallamento como son os orfeós, que poden erguela a un outo esplendor.

O desenrolo da canzón non pode ser outro que o tratamento, pirmeiramentes, das canciós populares por meios simples e respetosos. Si Montes ou Baldomir abrangueran mellor a caste da música nativa, aforrariamos iste estadio. Anque iles non houberan chegado ao punto perciso, teriamos cando menos iniciado o vieiro. Mais eiquí hai que voltar as olladas a exempros eistranxeiros. Un bon modelo de tratamento das melodías populares é o do andaluz Manoel de Falla. Outro o do francés Mauricio Ravel. Iste chega a armoñizar canciós gregas ou hebreas co mesmo outo senso *musical*, e sin perder nin goto do espríto popular, que si foran francesas. É por isto que coido que o músico que na nosa terra queira facer unha laboura semellante, ten que estudar fondamentes o folklore galego pra abranguer o impeilizo da música nativa, cousa quizais menos doada do que moitos coidaron. O xacer da música popular é tan traballoso de ispir como o da nosa paisaxe. Cando imos interpretar unha ou outro, o tópico estános axexando. E pra ceibarse de il todo movimento será perdoábel. Isto é o que han ter ben presente os que vaian armoñizar as canciós da nosa terra.

Dempois, virán as mais persoais, nas que todo estea acogulado do espríto racial, mais nas que xa o autor di cousas propias. Xa se ve que o paso da anterior música a ista é insensíbel si se asimila ben o espríto folklórico. É a penetrazón, pouquiño a pouco, da persoalidade do músico na individualidade da música nativa. É un fenómeno de ósmosis; algo que, traballando encol do folklore, chega fatalmentes.

E por último, virá o verdadeiro tipo do *lied*, talmentes como se cultiva nas mais avantadas rexións do mundo musical. Do segundo estadio e mais de iste derradeiro, pode chegarse direitamente ao teatro.

(Unha adevertenza. Non se tomen as duas pirmeiras castes como *nazonalismo* musical. A moitos pareceralles mal lóxico que a música consistente en alalás ou muiñeiras forme un *nazonalismo*. Pode ser. Mais non vaia creerse que o nazonalismo *necesariamentes* ha formarse *d'aprés* as muiñeiras e os alalás. Fai cáseque un ano chamaba eu xa a atenzón encol de isto, e dempois tiven ocasión de confirmalo con verbas alleas. Anque moitos téñano por paradóxico, direi que pode haber un nazonalismo forte alonxado do folklore. Exempros: o francés, o alemán. N-iles está vivo o espríto racial anque non aporveitan melodías nativas. O nazonalismo ten de nacer cando haxa feita unha abondosa laboura, cando haxa músicos considerábeles. Il é o que consagra a música de moitos anos de unha nazón. Non se abrangue porque uns cantos homes digan imos facer música nazonalista, e póñanse a compor obras inspiradas en melodías do pobo. Farán, si, música nazonalista, mais é outra cousa que nazonalismo musical. Iste nace somentes da coincidenza de arelas e de procedimentos eispresivos dos músicos nacionais *xa feitos*, e de cousa tan vagorosa como é a persoalidade racial. O outro é, en resume, facer música *popularista*, como a fixeron os precursores dá actual escola rusa; e que é a que coido que ten de facerse eiquí en Galiza antes de matinare vós mais afoutos.)

Recollendo a tradizón musical niste mesmo momento, queda asegurado o porvir musical de Galiza. E isto é de abondo doado, tendo unha téinica de hoxe e un criterio enxebre dos finos artísticos. É de esperar que os mozos queiran poñerse axiña ao paso do resto do mundo. Si isto arelan, o chouto a que aludin antes é inevitábel. Si se vai mais engordiño poden aforrarse as acrobacias. Son dous vieiros a seguir, dos que cada un pode escoller o que sinta mais atraente. Mais, namentras non se faga algún de iles, non falemos de outras castes de música galega. Sería moito *futurismo*.

JESUS BAL

A ESPIRITADA DE MOECHE E O POSESO ANTÓN RAMILO

FRAGMENTO DA CONFERENCIA TITULADA

SUPERSTICIÓN, SUXESTIÓN E MEICIÑA

DADA NO SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS EN FEBREIRO PASADO

Da mesma maneira que o compoñente material da nosa personalidade é sometido ás aicións do seu ambente i-en parte é producto d'elas, o faitor psíquico da mesma está sometido ás do seu, i-en parte por elas moldeado. Estas aicións non son, dende logo, específicas, pois inda que aitúen con independenza, non o fan sômente sóbor un dos dous elementos sinón que direita ou indireitamente, teñen a sua infruenza sóbor de ambos, mandando de cotio estímulos i-escitaciós de mais ou menos intensidade e cantidade que determiñan tales ou cales reaicións, motoras ou inhibidoras. Asócianse e combínanse da maneira que conveña aos seus fins i-efeitos.

Deixando aparte todo o que d'elo pode surxir, ouxeto do que sigue é unha das varias formas e manifestaciós da *aición persoal*. – A aición de suxerir na mente d-un individuo determiñadas representaciós sóbor das que non pode ou sabe infruir e que exterioriza i-efeitúa d-unha maneira mais ou menos automática, sin apreciala nin valoralas, chámase *suxestión*. Por meio d'ela pódese introducir na esfera do que Grasset chama psiquismo inferior ou poligonal d-un suxeto, determiñadas impresiós que logo exterioriza. Xa en estado normal todos somos mais ou menos susceptibles d-un certo grado de suxestión, como mais adiante observarase, sin deixar de facer notar ahora, a este propósito, os feitos da oratoria elocuente sóbor do auditorio; os da leitura de obras literarias no ánimo e hasta no caraiter dos seus leitores, etc., pero enténdase que nestas citas non queremos referirnos aos casos nos que pode haber ou haxa convencimento, cousa moi distinta da suxestión. Pero en determiñadas circunstancias e movendo certos *resortes*, pódense provocar verdadeiros estados especiales de suxestibilidade: tales son principalmente a hipnosis e o amor. As analoxías (algunhas das cales son abstracias) e diferencias entre ambos estados, fanse notorias respeito a: *1.º* A predisposición a eles. *2.º* Os caraiteres psíquico-orgánicos. *3.º* Os meios de procuralos. – Con respeito á predisposición individual, para ser víctima de tales fenómenos, non obsérvanse diferencias notabres entre ambos, inda que en cada un d'eles teñan distintos grados de intensidade. Uns son facilmente hipnotizables, ao paso que con outros non se logra absolutamente nada; uns enamóranse facilmente, n-outros apenas hai sedimentos de tal afeición. I-estará demais observar que entre esles grados extremos eisisten infinidade de gradaciós.

Pol-o que respeita aos caraiteres psíquicos e orgánicos, respeito d'esles últimos, eisisten diferencias preceptibles. Mentras que no amor (excepto en varios casos que non son raros) non se aprecia xeneralmente siño algún, na

hipnosis hainos mais ou menos marcados, pero sempre preceptibles: sono, estado letárxico, cataléptico, etc.

Entre os caraiteres psíquicos eisisten grados diferentes pol-o que respeita á disgregación suprapoligonal, que si ben eisiste en ambos estados de susceptibilidade, no amor nunca chega o centro superior a estar compretamente anulado nin suplantado, como na hipnosis pode suceder nos grados mais avanzados. A memoria no amor pode non estar afeitada, mentras que na hipnosis decotío non hai recordo ao despertar, algunhas veces. A concencia reflexa no amor sin estar anulada nin suplantada, pode estar sin embargo mais ou menos reducida á impotencia; pero na hipnosis a direita e a reflexa, poden ambas estar afeitadas en grados variables, pero especialmente a segunda xamais queda indemne, o que non pode dicirse da primeira. E por último; a vountade en ambos estados oscila entre os diversos grados de depresión.

No referente aos meios de provocar un ou outro dos dous estados, de suxestibilidade tamén eisisten diferencias notorias. A hipnosis provócase direita e voluntariamente, tanto mellor canto maior sea o consentimento e a predisposición a ela, empregando diversos procedimentos (pases de mans, compresión dos glóbulos oculares, fixación da mirada, imanes, etcétera) mentras que no amor, o amar ou ser amado, deixar de amar ou de ser amado, son alcíos recíproces ou non, pero do dominio direito da vountade.

Dicimos direito, porque indireitamente pódese infruir mais ou menos sobor do amor, análogamente ao que podemos infruir sobor do corazón, estómago, etc. empregando fármacos adecuados, verificando exercicios comenentes etc. Para elo é preciso saber provocalo i-unha vez conseguido esto, saber exercer despois a suxestión. D'esto último depende, como di Semöul-Alí na seguinte frase, ser nél felizes ou disgraciados: «É o amor unha trampa. Empuxa hacia ela a quen amas, pero gárdate de caer n-ela se non queres gustar o sofrimento do amor», ¿Cómo se pode provocar o fogo do amor? Primeiramente, como di o autor árabe citado» é preciso amar para que o amor veña a nosoutros». Pero ademais, é necesario saber o que se propón ou mais ben dito, a finalidade do amor.

Según Schopenhauer, é o amor á tendencia afectiva de aproximarse os dous sexos, de tal maneira seleicionados os individuos que do seu cruce resulte a descendencia mais perfeita posible. Para lograr esto a Natureza reviste o amor d'un caraiter instintivo, o que exprica a comisión de verdadeiras toladas en tal estado. A función do amor é xuntar a cada dous individuos cuios caraiteres transmisibles pol-a herda, favorezan a especie, ou pol-o menos non a dexeneren.

Agora ben; si supoñemos que os bos caraiteres que se transmiten por herda, que son os esenciás estén reunidos con relación a un individuo por varios do sexo contrario, entre todos eles, trunfará o que mellores i-en maior número reúna os aicesorios, os cales son susceitible de adquisición, e o que mellor coneza e mellor os seipa ordear ao seu fin tanto mellor e mais facilmente poderá exercer a suxestión no amor. Mais ainda, si sabemos cales son os elemenios que alcenden o amor e ao mesmo tempo os que o mitigan, favorecendo aqueles i-evitando estes obteremos o máximo efeito útil.

Hasta agora scilo se ten feito mención dos estados de suxestibilidade provocados dende o exterior, por un individuo sóbor do outro. Para dar por terminado este boceto de ensaio, quédanos sómente unhas verbas sóbor da auto suxestión. Denantes díxose que en estado normal somos, en maior ou menor grado, suxestionables e agora, sin traspasar os límites fisiolóxicos, pódense observar igualmente a susceitibilidades de ser autosuxestionados. Sin que estén rotas as comunicaciós do polígono de Grasset co centro superior, pode surxir unha ideia n-aquel que domiñe a este e ao mundo interior do suxeto. Naturalmente, este verificarase tanto mellor canto maior sexa a predisposición a elo eix. por debilidade das comunicaciós entre o polígono e o seu centro superior ou por debilidade d'iste, etc., vindo despois determiñados factores externos a obrar como causas ocasionales (traumas). En rigor, moitos d'estes fenómenos non son autosuxestivos, porque a sua determiñación é debida a aqueles factores externos que obran d'unha maneira impresionante xa pol-a sua brusquedade e

aparición inusitada, ou ben pol-a sua imposenza ou por ambas cousas reunidas. Porestes diversos mecanismos expricanse diversidade de casos que tanto menudean nas clínicas médicas; eisí certos individuos crênse afectos de diversas doenzas en quen o examen obxetivo non acusa o menor sintoma obxetivo, ou ben a consecuencia de determiñadas obsesiós que poden obrar exaltando ou deprimindo os ánimos, cuia normalidade tanta importancia ten no manteñimento do equilibrio, nutrición e defensa orgánicos; unha vez rota aquéla non é de extrañar apareza un verdadeiro estado morboso so-obxetivo. Os desexos e temores intensos teñen unha aición ben manifesta n-estes fenómenos (embarazos imaxinarios, insensibilidade do mesmo cando é verdadeiro, etc.) Non é menos marcado o papel que desempeñan o egoismo, o afán de celebridade, de inmortalidade, na xénesis de apreciaciós absurdas ou falsas; erros, sandeces, ridiculeces, etc., determiñando nas víctimas a tendencia e encostas inútiles ou ridículas, xestos de distinción, etcétera; esto derradeiro pol-o que se refere ao estado normal.

Diredes que todo esto é pura psicoloxía en xogo coa Meiciña: sí, mais non esquecer que d'estas liñas, e d'un estudo mais agudo, espállanse consideraciós non despreciabres para poder espricar sinalados fenómenos que atopamos en moitos enfermos.

***

Como dixemos, a suxestión xoga un vitalismo papel nos múltiples aspeitos da nosa vida e nón se pode deixar de recoñecer o seu valor definitivo en certas supersticiós: prolixo seria numeralas n-este curto traballo, mais non podemos deixar de facer un lixeiro exame (pol-o recente e movimento de aquéla iniciado na prensa, fai casi xustamente un ano) do caso da «alumeada» de Moeche, pobiño preto da departamental cibdá do Ferrol. Se iste caso ocurrise nos tempos da Inquisición aló iríanse os do Santo Tribunal a xuzgar como lles parecese, pero Deus quixo que a Cencia arredárase no posible das tebras do escuro mantelo con que os ministros da Relixión chegaron a pôr os seus ostáculos, e oxe expricanse lóxica e centificamente certos «casos» denantes tidos como algo sobrenaturás.

Á doente topáronlle innúmeras estampas e grabados con imaxes i-esceas relixiosas, varios e framantes escapularios, crucifixos e amuletos, etc. Como seguramente vos lembraredes, por boca da doente falaba o espritu de un crego condanado a purgar leves faltas cometidas ao seu paso por esta vida terreal. Débese notar, tamén, que o espritu entrou no corpo da doente, según propia manifestación en ocasión de estar debruzada bebendo n-unha fonte d-aqueles lugares e, facendo fuxir a dous espritus que se lle tiñan adiantado, conseguiu apoderarse por compreto do corpo da posesa.

Na «alumeada» de Moeche, e coincidindo n-esto co culto Dr. García Ramos, temos de non ver outra cousa que un caso mais ou menos interesante de histerismo, no cal xoga un importantísimo papel a suxestión, n-este caso baixo a forma relixiosa, e tamén poderán sinalarse, como veremos, reliquias do chamado «líbido reprimido» pol-o mestre Freud.

A doente leva tempo no leito, debido á parálisis dos seus membros inferiores, recoñendo verosimilmente esta parálisis un orixe histérico; sinalemos atentamente que di con toda inxenuidade, «sentir deseios de se casar», *(probables reliquias da líbido refrenada)* pois o merece por afable e facendosa», cousa que nós non podemos negarlle dende este lugar.

Examinemos lixeiramente algunha d'estas manifestaciós. O ingreso do espíritu no corpo da doente durante a aición de beber é unha crênza xa de antigo moi arraigada nas nosas xentes: milleiros de casos cítanse por esas aldeas, onde tanta veracidade dan a esas cousas.

Agora ben: asegún Claude, todal-as nosas adquisiciós van a parar ao plano da subconscencia: dito plano sirve como almacén de perceiciós, asociaciós de ideias, etc.: d-ela parten os nosos actos chamados automáticos. A concencia, pol-o tanto, non é mais que a do momento. A subconscencia é a do pasado e a previsión do porvir; normalmente, o control da primeira sobor da segunda é considerable, pero sabemos que disminuye nos momentos de distración.

Imaxinemos que ese control desparece e ollaremos que unha ideia falsa ocupará un lugar importante na subconcencia i-esta ideia realizárase automáticamente. Sexa por exem-

plo, a ideia da parálisis d-un menbro: ¿actuará como inhibidora sobor dos centros de dito membro?. Non, sinón n-unha ***vontade de inconscente*** de non mover dito membro. O histérico (e como de histerismo examinamos agora un caso) non quere mover o seu membro, pero non sabe que non-o quere: é enganador i-enganado, víctima do engano de si mesmo. Pois ben, todo este mecanismo eiqui exposto non é mais que o proceso que coñecemos baixo a denominación de suxestión, tomada n-unha das suas múltiples manifestaciós.

Para Babinsky, na histeria a suxestión é o todo, contra cuia afirmación érguense autores como Raymond, Dejerine, Janet e Bérnheim, que traen ao campo o papel da emoción, mais non é do caso o dilucidar estes pareceres, si somos donos de facelo, e somentes fixámonos no siguente resultado dado que pol-a nosa parte varias vegadas os temos observado: a paràlisis da doente de Moeche expricase mediante a suxestión, másime actuando n-unha histérica, estado morboso no cal son moi frecuentes estas manifestaciós.

Dinos o Dr. García Ramos que non foi capaz de facer incurrir en contradiciós â doente, na conversa con ela sostida, inda que puxo todol-os meios ao seu alcance; a este damos nós a expricazón, cos autores da escola francesa, dicindo que elo é debido a que n-este caso esiste aluciñación lexitima, de modo tal que o seu automatismo non deu a sensación dubidosa de outra personalidade.

Temos sinalado, inda que lixeiramente, o factor sexual, ao falar das manifestaciós feitas pol-a doente: en efeito, os traballos da escola de Freud, póñenos de releve a importancia que sinala ô faitor sexual no desenrolo normal dos procesos psiquicos, máxime tratándose do sexo femenino e, en traballos moi recentes que indicanos a literatura médica, volve a porse con mais afinco este factor no xogo d-un gran número de procesos morbosos. Casi sempre estes síntomas radican en mulleres que contan dos 20 a 35 anos, as cuales non satisfixeron os deseios propios do seu sexo ou verificáronо d-unha maneira incompreta. Esta continencia é común nas mozas: a sua sensualidade é moitas vegadas «inota» estando comprimida ou desviada pol-a parte educativa: as emociós d'esta sensualidade son relegadas ao plano subconscente e logo rexurden formando parte do cúmulo neuropático.

Adiquense ou non aos estudos da Meiciña, ou simpremente da piscosexualidade, de todos é coñecido o valor decisivo que pode alcanzar en certas mulleres o pulo sexual. A literatura que sobor d'este lugar podemos examinar é extensísima, tanto na profesional como na netamente literaria, deixando aquela a unha parte por ser d-abondo científica para estes momentos, somentes lembraremos «A dama das Camelias» de Dumas, cuia historia clínica debémoslla ao distinto e sabio mêstre d'esta escola médica Dr. Xil Casares.

Margarida, dimpois d-unha cea cos invitados, ten tos e sangue (non esquezamos qu'estaba tísica) e na seu ben alópā casi esmorecida o seu amante, e ao pouco tempo esta muller fala d-un amor sensual e trata de buscar satisfaiciós carnás que, ao parecer endexamais sentira. Non ollades n-estes libidinosos deseios un síntoma morboso?.

Sinálanos, temén, dito autor a diferenza existente entre a Margarida de Dumas e a Sapho de Daudet. Sapho, alabazada, entrégase gustosa ao seu amante no leito inda quente que o outro amante – o ex-presidario – viña de deixar.

Margarida, tosendo, acorándose, foi un dia a pregar compasión ao seu amante e fixolle o sagrificio do seu corpo que xa non sentia pulos sexuás. En Sapho, a lascivia é condición natural, craro é, baixo o predominio funcional de glándulas enriba numeradas, i-en Margarida ¿somentes constituie unha sinal da sua tisis, como pretende o Dr. Xil? Para nós, ambas mulleres caen dentro da mesma aición, pois os recentes traballos da Endocrinoloxía, sinálanos de maneira farto sobrada a igualdade de ambos procesos, coa salvedade da presencia da tuberculosis na «Dama das Camelias».

O síndrome de Block torna a xogar o seu papel importante n-iste asunto, e na doente de Moeche serían moi d'estimar certas apreciaciós non ben determiñadas n-este terreo; por demais o factor sexual tomou parte aiiiva n-este caso. Respeito a él ¿que nos fica por dicir? Sômenles duas verbas. Que estos síntomas ceden ante un tratamento eficaz, e que o gran número de vicios concurrentes a presencier

a novedade indícanos inda o moito arraigadas que certas crênzas atópanse nos nosos paisanos.

***

No xornal ourensan tidoado «Católico» do 18 de Setembre de 1840, cítase outro «poseso»: Trátase do mozo de trinta e un anos Antón Ramilo, «energúmeno reial e verdadeiro na eirexa parroquial do San Estebo de Larín, arzobispado de Sant-Yago».

Unha vegada lida a narración d'este caso, o primeiro que ven ao noso pensamento é a crênza de que nel non existe somellante «energúmeno» e si parécenos tratarse d-un «intermediario» dos ministros da Eirexa, para erguer a fé dos seus feigreses, un tanto amainada por aqueles tempos, a decir de dito xornal. Mais teñamos en conta que eisi mesmo amóstranos as firmes crênzas dos nosos paisanos: ocurriu este feito fai oitenta e seis anos e «centeares e inda milleiros de persoas das duas parroquias de Larín e Leston e de todol-os seus arredores e inda as lonxanas, fitaron este caso extraordinario etc. etc... e convencéronse de que o Antón Ramilo estaba verdadeiramente endiañado».

«Endexamais notouse – continua o articulista a mais pequena liorta dentro nin fora da Eirexa, estando n-ela coa meirande compostura e silenzo, e saindo coa mesma, e cheos d-un relixioso medo qu'eles mesmos empregaban comparándoo cos efeitos da Misión mais devota, a que preferian a existencia de tan maravilleiro espectáculo, que nin eles nin os seus superiores endexamais fitaran. Por camiños, casas e lugares non sabian falar d-outra cousa que do ollado i-escoitado na Eirexa de Larín. O que esto escreve é testigo das bágoas que viu derramar ao soilo lembrar e referir algús pasaxes do que tiña ollado na citada Eirexa.

Soméllame, e participaredes da miña crênza, si tedes ocasión e pacencia para leer todo o relato, que este «caso» non necesita comentarios, pois salta á vista o lugar en que colocábanse quenes en troques de levar a verdade coa sua santa misión, inculcaban certas crênzas que somentes tiñan a virtude d'escurecer mais e mais a iñorancia das probes xentes campesiñas.

Fai pouco tempo, e d'un distinto mestre d'esta Facultade médica, tivemos ocasión d'escoitar o relato de outra «ceremonia», (inda moi frecuente pol-os nosos campos) na cal un crego botaba a benzón a un can que facia sômentes unhas horas tiña mordido a un rapaz que, resiñado e tremente, tamén aturaba a choiva de aquel fermoso fármaco tan poderoso e capaz de deixar sin efeito o virus rábico, inoculado momentos antes nas duas extremidades inferiores. ¡A cultura moitas vegadas acrecenta a iñorancia en troques de combatila!

Afortunadamente, nestes derradeiros tempos, as autoridades eclesiásticas tomaron as suas determiñaciós para combatir estes abusos, e o emprego dos exorcismos vai decaendo e queda moi reducido en contados santuarios da Galiza.

Casos como os anteriores nol-os citan Binet na sua obra *Les alterations de la personnalité:* outro citado por Azan, de Burdeos no ano de 1843, e o Dr. Dufoy, moi curioso e no cal a persoalidade revelada na doente é superior á primitiva e logra suplantala definitivamente.

***

Si o home ten de cumprir coa natureza, percurará perfeicionar todo aquelo qu'esté ao seu alcance, buscando entre outras a clave dos múltiples actos fenomenales cuia expricanza lle está vedada na altualidade. O seu destiño, como tramado pol-a sua propia organización, está formado xa dende os seus ascendentes, constituindo a «vountade de vivir» que menciona Schopenhauer: tomará parte activa na Vida, percurando desbotar do seu carón «o medo a vivir» que de tan maxistral maneira nos pinta entre outros autores Enrique Bordeaux: loitará non escudado baixo o papel do crítico, non: eso non é vivir, dixo Roosevelt. A verdadeira loita está no campo de batalla: aportará coa sua continua investigación a maior craridade posible para descifrar a eterna «tolura da dúbida» dos alemás, e como producto d'este labor temos a seguranza que nun mañán darase a expricación centífica a innúmeros fenómenos hoxe inespricabres, e marcarase a presencia de outros que na actualidad non chegamos a acadar.

Asegún Spencer, o obxeto da vida é a tendencia á existencia tan compreta e longa como sexa posible; si, pero ao mesmo tempo, arelando a máxima perfeición, i-esta terá de ser compreta cando coñezamos as mutabilidades das partes material e psíquica.

Diremos con Abramowsky que a nosa existencia oscila entre dous polos: du'nha parte o meio físico e o ambente social, ambos coñeci-

dos ao menos na sua meirande parte: no outro pol-o compricado engranaxe das forzas espirituales, ate oxe descoñecidas e que nos deixan entreollar os aituales estudos de metapsíquica.

Todas elas forman, como di Hermann Keiserling, un mundo sobrepersoal, colocado moi por riba do noso estado actual das cencias investigadoras: é o temor ao descoñecido, o coñecimento da dôr condénanos á eterna demanda do que pasará no alen d'esa transición que chamamos morte. Co Abade do *Manfredo* de Byron nós interrogaremos de cnfio pol-os arcanos iñorados que como infranqueábles barreiras érguense ante nós.

Mais a cultura non se deten: a idcia de onte é correxida pol-a de oxe. Hai vida no campo da inteleitualidade, e d'ela agardamos moitos e oitimos froitos. A interpretación das supersticiós, tomadas por moitos como meras crêuzas, teñen xa a sua aparente expricación nos crecentes estudos dos fenómenos metapsíquicos; mais pol-o d-agóra non se deu d-eles unha razón que satisfaga ás hipotesis reinantes nos campos analíticos das cencias experimentales.

O profesor Freud coas suas teorias sexualistas, e baixo a lumiosidade da Psicoloxia contemporánea, fainos voltar ás antigas teorias da natureza uterina sobor da historia. Esto sinálanos que non todo é falsedade nas ideias que os pobos arrastran a través dos séculos, e que hai moito por deslindar para a Meiciña nos campos das ideias populares.

URBANO I OSADA MARTÍNEZ

A EDADE DO FERRO NA GALIZA

Pero mais craro que no numisma de Carisio, alcóntras'o casco galaico-lusitano na diadema de Ribadeo (fig. 40). Os infantes e ginetes n-ela repersentados, levan ben ergueitas en col da cabeza, tres prumas, indudabre remate d'aquela defensa, cuia forma non se pod'enxergar por causa da muideza e geito esquemático do grabado.

Pra compretar esta información, mencionaremol-a estatua do guerreiro de Capeludos, que presenta na cabeza un abultamento que dada a rudeza da escultura, o mesmo pode figurar os cabelos, qu'un helmo liso e semellante ó alcontrado en Castela pol-o Marqués de Cerralbo (fig. 41). (1)

As ócreas. – Santos Rocha, (2) supuxo, mais sen afirmalo resoltamente, si serian cecais restos d'algunha d'elas certas follas metálicas qu'apareceron en Santa Olaya, mais é moi posívele que taes ócreas non fosen metálicas e que Strabon se referise sinxelamente ó nomealas, a polainas de lá imitantes ás qu'eran usadas pol-os celtíberos.

As redes de nervos. – Podes'aventural-a hipótese de que serian escudos de cortiza ou bimbios, semellantes ós que levaban os Aduaticu, según testemoyo de Cesar. (3)

As espadas. – Paseniñamente, as nosas estacións protohistóricas, van proporcionaudo armas d'esta clás. No *Museo Español de Antiguedades*, y-anos mais tarde no *Boletín da Comisión de Monumentos de Orense*, estudou Villaamil e Castro duas espadas atopadas por il perto de Mondoñedo. No tomo IX do *Boletín* da Academia Gallega deu conta Maciñeira d'un novo puño aparecido en terras ortigueirás, e n-istes derradeiros anos sinalous'a descoberta de tres eixemprares achados, o pirmeiro no monte Santa Tecla, y-os outros dous na cibdade de San Ciprián das Lás.

Todas estas espadas, derivadas, coma já se di n-outro capítulo, de formas caraulerísticas do segundo período hallstattiano, podens'ajuntar en tres grupos:

A) Espada curta d'antenas semicirculares, remetadas por conos truncados, co a folla enteiriza, mangada no puño por un espigo, que se amarra c'un botón. (Pertencen a iste tipo o puño de bronze con restos de folla de ferro d'Ortigueira (fig. 42) e cecais tamén o alcontrado no Tecla que coñezo soilo pol-a descrición que d'il me fixo o meu culto amigo don Johan Dominguez Fontenla).

B) Espada d'antenas semicirculares, rematadas por conos truncados, co-a folla aburatada na base por duas foras semicirculares e mangada no puño por un espigo. (Colocase

(1) Ballesteros, Historia de España y su influencia en la Historia Universal, t., I.
(2) Op. cit.
(3) De Bello Gallico.

n-iste grupo o eixemprar singularísemo, tod'il de bronze e con riscos antr'as furas, do Castro da Coubueira (fig. 45); o que foi atopado en San Ciprián das Lás, que reproduce en ferro as formas do anterior (fig. 44) podendo cecais juntar a iles o puño aparecido perto de Mondoñedo (fig. 45).

C) Espada de geito aplanado, forjada sen separación do puño e da folla, e co-as antenas hourizontás, rematadas por cilindriños alongados (fig. 46, San Ciprián das Lás).

chega incruso a invadil-a folla no eixemprar do castro da Coubueira. Iste emprego serodio do bronze, reducido já no Hallstatt ós puños, podes, espricar ou por ter o dito eixemprar caraute litúrgico e sel-o ferro metal impuro e non doado pra cerimonias religiosas, ou cecais pol-a abundancia de cobre y-estano na nosa terra.

Os puñás – Tense porfiado mais d'unha vez, si a arma que levan presa no cinto, as estatuas de guerreiros, é unh'espada ou un pu-

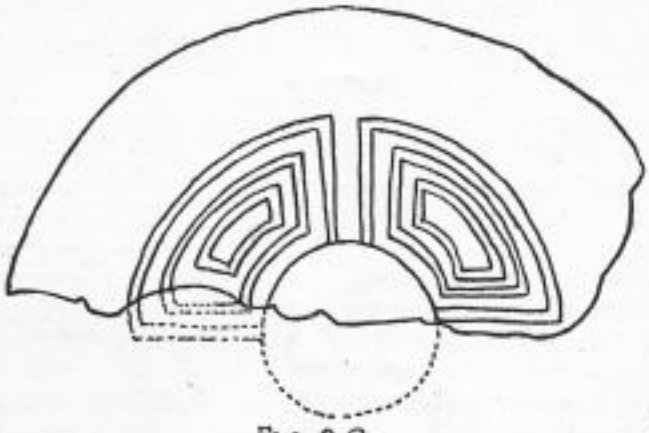

Fig. 36

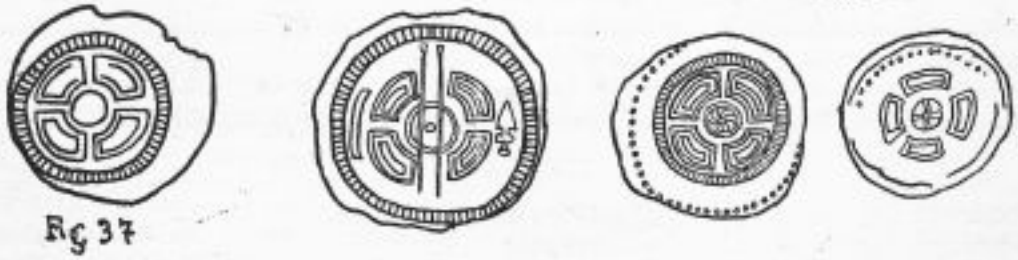

Fig 37

Fig. 38

Estas tres clases d'espadas son formas já evolucionadas e prop'as da cultura N dos Castros, podéndose considerar com'as mais antigas, as do grupo A), que son as que menos se difrencian dos prototipos hallstátticos, y-as do grupo C) com'as mais modernas, já que n-elas desaparece o geito semicircular das antenas y-o abultamento central do puño qu'aprousima as outras a aquiles prototipos.

Outra cousa que choca nas nosas espadas, é a dura na sua frabicación do bronze, que

ñal. Realmente, a pouca longura das espadas hallstátticas e post-hallstátticas, fai dificile distinguilas, e mais en obras de tan cativo detalle, dos verdadeiros puñás. Así e todo, a circustancia de non aparecer en ningunha das estatuas indicación das antenas que coroan os eixemprares coñecidos hastra hoxe d'espadas galegas, fai sospeitar si a arma n'elas figurada é un puñal de folla ancha co mango rematado por unha bola ou disco (estatua de San Ovidio do Fafe) e metida n-unha vaiña garnecida no

cabo por un ornamento semellante (estatuas de Cenduſe e de Campos). (1)

Os gladios qu'acompañan ás cetras nas moedas de Segobriga e Carisio, non poden relacionarse coas armas indígenas, por seren asegún demostrou Leite de Vasconcellos reproduciós de pugios romanos.

As lanzas de bronce. – A figura 47 reproduz unha punta de lanza alcontrada no Castro do Picote, perto do Miranda do Douro. Anqu'o Sr. Albino Pereira, (2) o comentar iste achadego, manifesta que tal oujeto e de cobre, debemos creer que sofreu un erro, ja qu'en nada s'asemella as lanzas do periodo eneolítico, asemellandose en troques, pol-a sua feitura a tipos de Bronce IV alopados en Galicia (depositos de Hio) e (3) tamén a outras armas análogas propias das civilizaciós celtigas (Traubing-Machilfing, Bibractis) e do posthalstattico (outo jalón Echaurri), por cuya causa, y anqu'as lanzas da diadema de Ribadeo rematan en puntas imitantes a de Picote, damola soilo com'a informactón, pero sin incruila decididamente na nosa cultura do ferro.

N-unha das laminas do estudo de Villaamil a que denantes aludimos ves'o oujeto copiado na figura 48. Pol-o seu geito de pica parécese moito a algus remates de soliferrea, arma arrojadiza, que s'alcontra nas necropolis de Edade do Ferro de Castela e dos Pireneus, anqu'o feito de seren fabricada en bronce faga duvidar si perteneceria a un dardo o a unha lanza.

No grupo S dos castros, e dadas as semellanzas dos seus utillages, podemos supor que tamen no N.o pau das lanzas iba garnecido na sua parte inferior por regatós da forma cónica, com'os que procedentes de Santa Olaya se representan na figura 49.

Os *dardos.* – N-unha moeda de Segobriga (fig. 38) e colocadas no meio da cetra aparecen duas lanzas. Algus guerreiros que na diadema de Ribadeo erguen n'outo os seus escudos redondos, asimesmo sosteñen duas lanzas na outra mau (fig. 40). Os Galos asegún Varron, Virgilio, Tito Livio e Claudiano, entraban no combate levando consigo duas armas arrojadizas, o *gaesum*, chamado así por César e Propercio. Serán gaesum as duas lanzas da moeda de Segobriga e da diadema de Ribadeo? A punta de bronze da coleución Villaamil, da que denantes se falou e que tanto s'imita a certos cabos afiados de soliferrea, perteñeceria a unha d'aquelas armas? Anqu'a soliferrea non teñ'aparecido fora do circo do post-hallstáttico peninsuar, terían razon Pollux y-Hesychius d'identificala co *gaesum*?

Haberá qu'agardar a que futuras descobertas respondan a estas preguntas, e limitémo-

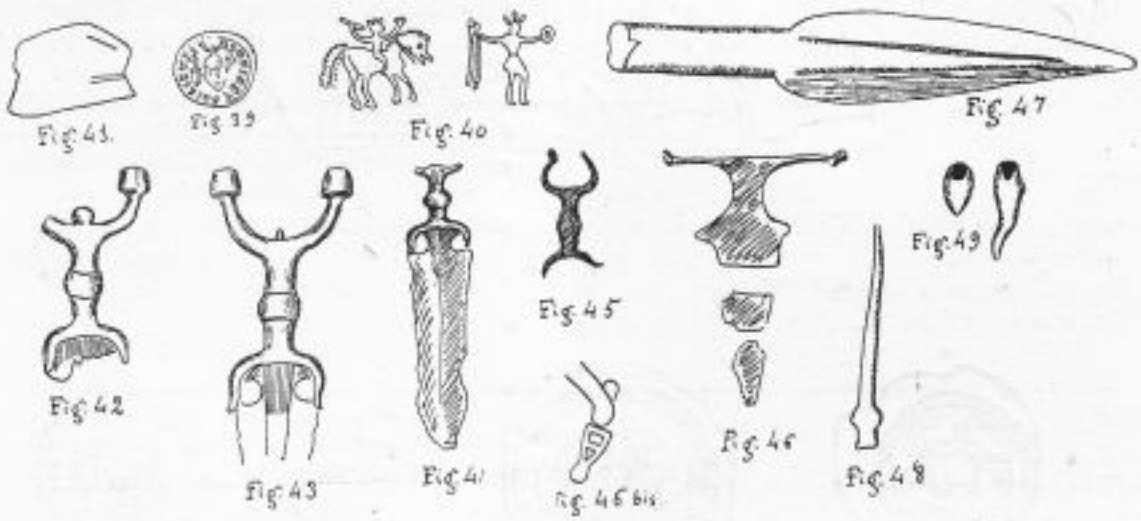

(1) Na estatua de Campos e na qu'aparece mais crara a forma do puñal (vex. fig. 46 bis), presenteau arma de folla ancha e d'un tipo moi semellante o puñal doble globular (vex. Bosch, Celtas, pag. 24). Cicais esta anchura e non a longitude, sería pol-o que distinguia Strabon as espadas dos puñás.

(2) Picote. Miranda de Douro. O Archeologo Portuguès, VII, 84.

(3) Hugo Obermaier, Impresiones de un viaje prehistorico, *op. cit.*

nos a siñalar agora aquelas coincidencias que teñen así e todo na sua contra o texto de Strabon, que craramente fala non de dous, senon de moitos dardos.

As cateias. – Ó realizars'iste vrau unhas li-

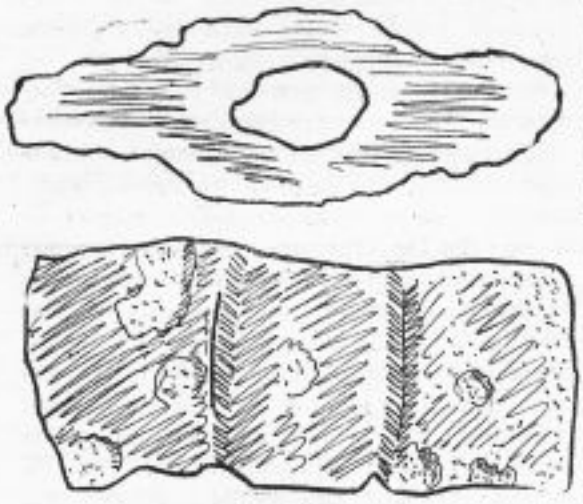

Fig. 50

geiras esproraciós no recinto do Castromao, perto de Celanova, apareceu ós oitenta centímetros de fondura, y-en prena camada arqueolóxica de terra anegrazada, o oujeto que co seu grandor natural, vai reproducido na figura 50, na cal pod'ouservarse un buraco central y-os estremos estreitos y-alongados que dan a tal oujeto a forma inconfundível d'un dobre machado.

Mais, iste dobre machado, debe considerarse com'un útil de traballo, ou debemos ver n-il unh'arma de guerra? Si consideramol-o seu escaso grandor, temonos qu'inclinar pol-a segunda suposición, e clasificalo antr'as armas arrojadizas coñecidas co nome de *cateias*, que son mencionadas por Virgilio, Servio e San Isidoro, qu'están repersentadas no cinto de Watsch, e que s'atopan d'abondo no N d'Italia (Ornabasso). (1)

Y-ainda tal suposición afiánzase mais, si non fixamos en que na moeda de Carisio (lig. 39) de que tantas veces nos ocupamos, e cuio reverso figura un trofeo feito cas armas dos povos vencidos nas guerras cántabras, alcóntras'a veira da cabeza con casco, un *bipenne* grabado con inteira craridade, que ven amostrar qu'o dobre machado era usado na guerra pol-as tribus do N e do NW da Península y-engadir un elemento novo na nosa armería protohistórica.

Continuaráse

(1) Dechelette, Manuel, t., II.

ARCHIVO FILOLOXICO E ETNOGRAFICO DE GALIZA

CONTOS DE XASTRES

6. D'unha vara de pano, sete monteiras

Foi unha vegada un peisano ond'un xastre, e levoulle unha vara de pano pra que lle fixera unha monteira, e perguntoulle se chegaría o pano.

– Chega, señor, chega – respondeu o xastre – chega e ainda sobra.

– Pois logo, se sobra moito, él non podería quitar pra lle facer outra pr'o meu fillo?

– Podo, señor, podo, anque sean duas!

– Pois se chega pra outras duas amais da miña, pódemas faguer... Lástima non sairan catro!

– Non, se Vosté quer, sair, saen.

– D'aquela, se cadra ainda daba pra cinco!

– E mais daba; e pra sete tamén.

– Pois fágame logo as sete.

Deixoulle o pano, e foise. Cand'as foi buscar, o xastre amostroulle cinco monteiras pequerrecas, postas unha en cada dedo da mau, e outra duas n-outros dous dedos da outra... O peisano comenzou a layarse e tirar dos pelos, e o xastre dixolle:

– Vosté non dixo si o pano daría pra cinco monteiras? Eu dixenlle que pra sete tamén, e veleiquí están as sete monteiras... Vosté non dixo com'habian ser...

7. O pegón

ISTE conto ven referido por Lamas Carvaxal no seu libro *Gallegada* a onde remitimos ô leutor.

8. A silveira

IBA un xastre, ás altas horas da noite por unha congostra. A noite era pecha coma boca de lobo, non se via nada, e o xastre iba un pouco temeroso, abrigado coa sua capa, guiandose somentes pol-o ben que coñecia o camiño do moito qu'o tiña andado.

Ô chegarse d'unha vez arrentes d'unha das paredes qu'abeiraban a congostra, prendéuselle a capa n-unhas silvas, e tivo que parar. O xastre pensou qu'era qu'o agarraban, e cheo de medo, pirmeiro calou, mais despois emprincipiou a supricar:

– Ay, señor, déixeme!... Déixeme marchar que son un probe xastre!

A silva seguia agarrando.

—Señor! Déixeme ir, que son un probiño!... Por Dios déixeme ir e non me faga mal... olle qu'eu non lle teño diñeiro ningún, nin cousa qu'o valla!... Sólteme, Señor, por amor de Dios, pol-a alma de quen teña no outro mundo!

A silva seguía agarrando. O xastre calaba un istante, e logo volvia a pregar e a layarse, sen s'estrever a rebulir, nin xiquera a dar volta â cabeza.

Asina pasou moito tempo, ata que por fin, emprincipiou a vir o día. Cando xa s'escomenzaba a albiscar algo, o xastre moi agustiño, foi virando a cabeza pra trás e ollou por riba do hombreiro...

Ô ver qu'era un silva que lle prendera a capa, pillou as tesouras, e principiou a cortar nas varas da silveira, dicindo enrabechado:

– Si foras un home, igual che facia!

CONSIDERACIÓS EN COL DOS CONTOS DE XASTRES

NA literatura popular galega, pódese facer unha división importante cos contos de xastres, coma cos contos d'abades, cos contos de bruxas, cos contos de ladrós e cos contos de lobos. Os xastres teñen eiquí moita literatura, e non somentes popular, mais tamén erudita. Son moitísimos os contos de xastres que se contan na nosa Terra. Eiquí hemos ir pubricando cantos temos recollidos, e cantos novos vaian chegando â nosa coñecencia.

Poidérase pensar qu'o tipo de xastre d'aldeia, qu'anda a coser pol-as casas, está chamado a desaparecer en breve tempo, suprantado se cadra, na vida moderna, pol-o comercio de roupas feitas e pol-o comercio de roupa vella. De certo que o comercio de roupas feitas, estéticamente abominábele, odioso, vaise espallando moito: non somentes hai nas cibdades e vilas tendas, almacés e frábicas, senon que se venden moito nas feiras. Tamén nas feiras medran os postos onde venden púbricamente roupa vella, en compaña moitas voltas do calzado vello pra empeñas. Iste comercio, non somentes resulta depresivo pr'a xente da aldeia, e ruín dend'o punto de vista estético, senón que é un perigo pr'a saúde púbrica, pois esa roupa que se debera queimar toda, véndese en todol-os casos sen desenfeitar. De feito, hai algús lados ond'o xastre que cose pol-as casas, desapareceu ou escasea. Mais pol-o xeral, nas demais sigue vivindo e traballando com'outrora. E ainda ha tardar, posto que chegara a desaparecer.

O xastre d'aldeia interesa ô folk-lore e â etnografía moderna galega, non somentes pol-os temas que fornece, senon ainda com'axente trasmisor da literatura e do pensamento popular. Tanto ou mais qu'os cegos e os probes d'andar pol-as portas, son os xastres que van coser fora importantísimos conservadores e trasmisores de contos, leendas, refrás, cántigas e tradiciós de toda caste. O seu oficio, que premite falar d'abondo namentras traballa, favorece ô xastre pr'o desempeño d'iste rol, dalles ocasión d'escoitar, deprender e referir todas esas cousas.

Coma tipo folk-lórico xa dixemos qu'o atopamos non somentes na literatura anónima popular, senon tamén na erudita. Lembremos agora somentes, ademais de Lamas Carvaxal, os graciosos pasos que pon Picadillo no seu libro *Mi historia política* de dous irmaus xastres aproveitados en certas cousas, que

remataron pondo unha sorte de fábrica de corsés, ond'iban as mozas a probar na trastenda...

O xastre, no noso folk-lore, aparez mariquiteiro e medrán. Ten de cote algo de femenino, caraute que ll'imprime o seu labor de tesoura e d'agulla. Son algo medio home e medio muller, e dáselle moi pouco aprecio, pois xa temos mentado o dito de que *Sete xastres fan un home*, e din outros que ainda esto é *no ano do pan barato*, pois no do pan caro, o xastre perde mais das duas terceiras partes do seu valor.

Si a vida do xastre d'aldeia é de traballador nómada, qu'anda moitas veces atravesado nos camiños – e a esto refirense varios contos, com'os números 4 e 8 dos at'agora pubricados – o seu xeito de traballar e quedo e sedente: han estar sentados cosendo o mais do tempo. Por iso a xente pensa que lle medran moito as asentadeiras, e d'eiquí o dito de que cando un as tén grandes, lle chamen *cú de xastre*.

Esto por unha banda; por outra beira, os xastres aparecen no folk-lore galego coma moi pillos e agudos, o mesmo nos ditos que nos feitos, dispostos sempre a faguer burla da xente, a meterlle pegotas, a quedaren iles por riba pol-a forza do inxenio, mañosos e dispostos pra todo. Xa que non teñan forza pra turrar pol-a aixada, nin valentía pra lle faguer cara a un home, teñen en troques discurso e agudeza, coma compensación, se cadra. D'eles son as pilladas, as retesías, as copras picantes, etc.

Iremos vendo tado esto e moito mais.

V. R.

LEXIGRAFÍA

O GALEGO QUE SE NON FALA

Co-iste título, pubrica o ilustre académico don Manuel Amor Meilan un intresante traballo no *Boletín de la Real Academia Gallega*. Fala da riqueza lexiográfica que se atopa nos documentos antigos, e de que deberan botar man os escritores. Dá a seguinte lista de verbas que dá como pertenecentes ô galego que non se fala nin se escribe:

Adviento – Avento
Artículo – Artigo (a)
Ajuar – Asuar
Alcaldía – Alcaldaría
Bendito – Beeito e Bieito (b)
Canónigo – Coengo (c)
Canongía – Coenxía
Codicilo – Codecillo
Celemín – Zaramín
Cisterna – Cistrena
Cuartcrón) Cuarteiro
Cuarta parte)
Deán – Dayán (d)
Demesto – Deosto (e)
Doquier – Donquer
Exequias – Eisecas
Evangelio – Avanxeo (f)
Excepto – Exeuto (g)
Feligrés – Frixés
Filamento – Fimento
Firmeza – Firmidía
Guardián – Gordián
Homicidio – Homecío
Instrumento – Ostremento
Interlineado – Outreliñado
Juzgador – Xulgador (h)
Legítimo – Lidimo
Maitines) Madadinos
Matutinos)
Monja – Fraira
Maldad – Malfeitoría
Mesón – Meixón
Mercantilmente – Merchantemente
Monaguillo) Moaciño
Acólito)
Molestar – Enxecar
Misión – Mixón
Osadía – Ousío
Ocasión) Conxeito
Oportunidad)
Penitencial – Pedenzal
Peculio – Peconia
Parrillas – Grenllas
Parroquial – Parrochán
Pergamino—Pergameo (i)
Pegujal – Pegular
Predicador – Pregador
Póstumo – Pústumo
Personero) Pesoeiro
Procurador)
Plato hondo – Salsoiro
Propíncuo – Provinco

Promulgar – Emologar
Quinientos – Quinxentos
Querellante – Quereloso
Redentor – Remidor
Recurso (en derecho) – Socurso
Refectorio – Refortoiro
Revocar – Revogar.
Sellar – Aselar
Sótano – Sóton
Testigo de vista – Vilidor
Título – Tíduo (k)
Vínculo – Vinco (l)
Yacer (en el lecho) – Xouver

Moitas d' estas verbas son ben coñecidas, por mais que sean arcaicas. Outras hai *(cistrena, zaramín, eisecas, gordián*, etc.), que somentes véndoas repetidas moitas veces e en documentos difrentes se poden coller coma d'uso corrente pra empregalas hoxe, pois hai-se que guiar tamén do gusto.

Faremos as seguintes ouservaciós, pol-o orde das chamadas.

(a) Esta forma emprégase hoxe correntemente por cáxeque todol-os escritores galegos nó senso de *artículo*, traballo xornalisteco e tamén no de *artículo*, parte da oración. Igual en portugués na primeira acepción. O baixo latín *artículu* ten outro derivado galego: *artello*, que s'aprica âs articulaciós dos ósos.

(b) Emprégase tamén, anque caxque de cote coma nome propio (esp. *Benito*, do latín *Benedictus)*. É d'onde ven o apelido *Bieites*, que s'escribe caxque sempre *Vieitez*. (Véxase: *Do caso que lI'aconteceu ô Dr. Alveiros*, Cruña, 1919).

(c) Emprégase tamén adoito esta forma, e a tamén antiga *cónego*. Cfr. o nome da *Rúa da Conga (Canonica)* en Santiago.

(d) Corresponde co francés *doyen*, esp. *deán* e *decano*. Tamén a temos visto empregada modernamente.

(e, f) Témolas empregado nós mesmos, n-iste mesmo boletín e n-outros lados, a segunda na forma *Evanxeo*.

(g) Hai outra forma antiga: *Exente*, mais gustosa, que tamén se ten empregado. As mais das veces ponse os equivalentes: *agás, quitando, menos, non sendo*, etc., que son as do falar colián.

(h) Ô menos a forma *xulgar*, é corrente vela escrita.

(i) Témola empregado nós mesmos moitas vegadas. Ponse tamén *Pergameo*.

(j) *Persoeiro*. Cfr. o port. *Pessoa*. *Persoeiro* empregouse que seipamos a primeira vez nos nosos días, no *Manifesto da Asambreia Nacionalista de Lugo*, outono, 1918, proposta por Remón Cabanillas, en lugar da representante. Dend'aquela enprégase cada día

(k) Na forma *tíduo* emprégana os que traballan todol-os días no Seminario d'Estudos Galegos. Véxase a *Nota bibliográfica* de Ramón Martínez López, pubricada no noso número anterior.

(l) *Vínculu* ten outros dous derivados galegos que s'empregan moito polo esp. *vínculo*: *vencello* e *vincallo*, sobre todo o primeiro. O segundo propono preferentemente o noso colaborador A. Couceiro Freixomil, que manexa moitos documentos antigos e coñece ben o galego vivo. Calquera das duas está ben, sen que *vinco* sea tampouco pra desbotar.

Pol-o derradeiro, faremos outra ouservación tocantes â verba *Refortoiro*. Moitas veces temos empregado as terminaciós *oiro, airo, eiro*, asegún a enxebre usanza antiga, en lugar das cultas *orio, ario, erio*, usanza que quixéramos fora xeral. D'iste xeito, temos escrito *misteiro*, coma s'olla por eixempro, antr'outros, na versión galega do *Celestino*, en lugar do *misterio*, coma se fai *vigairo (vicario)*, etc.

Non quixemos eiquí dar mais que unhas notas feitas a présa e correndo. Por fertuna, hai quen con mais coñecencia e autoridade pode adiantar n'iste tarreo e todo traballo de esta clás que se nos mande. *Nós* acolleraо con ledicia e pubricaraо da millor vontade.

Asimesmo, todos habían agradecer ô señor Amor Meilán que seguira co'iste tema, ô que tan valedeiras aportaciós pode facer.

V. R.

Non deixe de mercar
COUSAS por CASTELAO
Prezo CATRO pesetas

OS HOMES, OS FEITOS AS VERBAS

A UNIVERSIDADE ALEXANDRE MERCEREAU

ALEXANDRE Mercereau é un escelente escritor francés antr'os infinitos escelentes escritores con que conta e sempre contou a Francia, singularmente dend'o tempo do Romantísmo ata o día de hoxe, mais que ten a sua especialidade e ainda outros méretos de seu que non teñen os outros, coma son unha fame enciclopédica de saber, e ademais – coma noso amigo Philéas Lebesgue – unha atención intelixente virada ô que se fai fora de Francia, nos mais afastados recantos do mundo.

A nosa coñecencia con Aleixandre Mercereau ven das ediciós Povolozky. Mercereau emprincipiara en 1919 a traballar co-aquil editor, dando en francés antoloxías d'escritores estranxeiros. Nos catálogos de Povolozky viña anunciada unha de poetas catalás, e d'ali xurdíu a ideia de facer unha de poetas galegos, pr'o qué andiveron cartas antre Alexandre Mercereau, Philéas Lebesgue e o suscribente. Xa d'acordo en todo, a cousa morreu d'aquela pol-as culpas dos nosos poetas, que demoraron o envío dos seus libros e poemas orixinás...

Mais dend'aquela non deixamos tan xiquera unha volta de recibirmol-o convite quincenal pr'as Confrencias de *Caméléon*, qu'Aleixandre Mercereau xentilmente nos mandaba.

Aquiles anuncios viñan sempre cheos de sorpresas. N-iles víase desenrolar a obra imensa d'Aleixandre Mercereau, que non é que non teña chatas: cecais o escesivo universalísmo, no orde xeográfico, no orde das materias e no das escolas, faga unha misturanza un pouco *bizarre*, e mate un pouco o espríto de selección, d'escolleita: mais non por eso deixa de ser un emprendimento verdadeiramente grande e ademais útile.

O qu'il se propón é unha obra de cultura qu'escomence onda remata a Universidade oficial, qu'estude as cencias qu'ela non estuda, que non recoñeza escrusivismo de ningunha clás, nin de partido, nin de tendenza, nin de raza, nin de relixón, nin de tempo. Atal é a *Universidade Alexandre Mercereau*, â que chegou despois de moitos traballos e de moitas intentonas: Sociedade Universal de Grandes Confrencias (con Paul Adam, Verhaeren, L. Tailhade, Rosny etc.) ediciós de Eugéne Figuiére e de Povolozky, Confrencias no Salón d'Outono, na Casa dos Estudantes, etc. etc. Por fin, no *Caméléon*, en 1922 chegan a acougar e dar cume a un bó esbozo do seu proieuto. Leva celebrado mais de 700 sesiós, con éisito que medra de día en día.

O programa semanal ven ser o seguinte: *Lús* – Nuha nación estranxeira; confrencia seguida de cantos, músecа e danzas do país, exibición de traxes e decorados do mesmo – *Terza feira* - Literatura francesa moderna – *Carta feira* - Concerto de músecа moderna – *Quinta feira* - As rexiós de Francia (coma pr'as naciós estranxeiras) - *Sesta feira* - Cencias esactas ou psíquicas, economía, sociolo-xía – *Sábado* - Seiciós diversas – *Domingo* - â mañá, concertos de músecа francesa moderna; ô serán, os humoristas, satíricos e panfleistas.

Ollemos agora somentes as que se levan feito no ano que corre e de que temos novas:

En Xaneiro: M. Jules Levy falando de *Maurice Rollinat;* V.-E. Michelet, de *Obra francesa e bretona de Adrian Carré*, presidindo o ilustre celtista Ch. Le Goffic; M. Henri Mangin en col de *Queromancia;* Muce R. de Rienzi en col do *Esperanto;* M. Henri Chassin en col do poeta *Germain Lauclot;* M. Meny de Marangue en col de *Músecа árabe;* M. R. de Marmande sobr'un libro de Robert Pelletier; sesión de ilusionismo e suxestión pol-o Prof. Nalia; M. Robert Pelletier, segredario da liga Céltiga, confrencia en col de *A continuidade da tradición céltiga en Francia;* Marc Leclerc, poeta do Anjou, en col do compositor anxevín David Bernard; o abogado M. Joseph Python en col do libro de Raymond de Rienzi *L'Aven-*

ture sur la route; A.-F. Herold en col do poeta Albert Saint-Paul; M. N. Jorga, da Academia Rumana, Sobr'o seu compatriano Eugéne Boureanu; o sonado esculcador oculista Henri Durbille en col do tema *Totankamon vengouse*; Tristán Deréme sobr'o *Bachilier sans vergogne*; novela humorística d'Abert Morchon; M. P. Jacomet en col do Petrarca; M. L. Pierard do tema *Sensibilidade Valona;* M. Sylvain Cahn da poesía alemana post-expresionista; sesión ilusionista d'Albertini de Roubaix; Pierre Dufay en col dos *Cantos populares do val do Loira;* M. Léo Poldés en col e en contra do Espiritismo, seguida d'unha porfiada controversia. Ademais houbo concertos de múseca italiana e de múseca francesa.

En Febreiro: M. J. Python en col das melodías de María Charbonnel; M H.-L.-H. Kerney, delegado diplomático e consular da República Irlandesa, en col da sua terra; Henri Clerc en col do escritor Henry-Marx; Marcelle Gerar en col do tema *Porqué o canto é unha arte difícile;* a Duquesa de Clermont-Tonnerre en col do poeta e filósofo lituano O. W. de L. Milosz; o Dr. Jacques Lecourt, en col da filosofía comprobábele e do remozamento do orgaísmo do home pol-a homo – hemoterapia, asegún o Dr Helan Jaworsky; M. Jules Levy en col dos *Incoherentes*, pintores humoristas do século pasado; outra sesión ilusionista d'Albertini de Roubaix, e do Inaudi femenino, Mlle. Stáélla Marihy; Marcel Nadaud e Maurice Pelletier sobr'as mortes misteriosas; M. André Delacour sobr'os *Grandes Poetas e Músecos* románticos e simbolistas; M. Fred. Saisset en col do poeta humorista Jo. Ginestu; sesiós de múseca consagradas a Raymond Petit, á múseca sueca, a Constantín Gilles, etc.

En Marzal: M. Lucien Barquisseau en col da *Illa da Reunión;* Paul Vulliaud en col da *Kabbalah*; M. Jean Manegat en col da *Canción dendo século XVIII ata hoxe*; M. Jules Chopín, redautor da *Gazeta de Praga* en col de *Literatura checa;* Han Ryner sobr'*As doutriñas d'Epicuro*; Paul Bru sobre *Ronsard na Brie;* Mme Anne Osmot en col de *Phisiognomonía;* M. Aimé Magnien en col do escritor *Georges Delaquys;* M. Haumant en col dos *Serbios na sua casa;* o Dr. Vignier negando a *Materialización* nos fenómenos espiritistas; Mlle-Elizabeth Julia en col do poeta *André Dorchon;* Titayna, redautora de *l'Intransigeant* en col da vida de reportaxe: M. Georges Muchery sobr'as *maneiras d'adiviñal-o futuro*; M. P. Le Cour en col da *Atlántida;* M. Jean Manegat de *Os grandes rebeldes da Poesía*; M. Gabriel Delattre en col do abogado *Moro-Giafferi;* M. Louis Richard en col do dibuxante *Willette*; M. Georges Pioch en col do escritor *Matei-Roussou*. Sesiós musicées adicadas ô sueco Wachtmuster, ô francés Etienne Roger, â canción popular vasca, ô ruso Aleixandre Tcherepnine, a J. P. Coutisson e M. Lamarre e a Marguerite Canal.

Co-esto podémonos decatar do esteso e do intenso da obra qu'emprendeu en París un dos mais ilustres antr'os leutores de NÓS.

Derradeiramente, en Xaneiro d'iste ano, emprincipiou a pubricar un pequeno e modesto boletín quincenal, rubrado co título de *París-Conferences*, no que da conta de todal-as sesiós da Universidade Aleixandre Mercereau, a mais libre, a mais popular, a mais cosmopolita, a mais aberta a todal-as correntes, â espresión espiritual e enxebre de todal-as ideias e do xenio de todol-os poetas do mundo.

Aleixandre Mercereau é merecente de gabanza e d'axuda.

V. R.

DE CATALUÑA

O movemento cultural catalán – que, com'indica J. C. no *Instituto* de Coímbra, servira de modelo â tan sonada obra pedagóxica do Dr. Vasconcellos, en México – non esmorece de ningún xeito. Unha das suas manifestaciós de hoxe é, a carón da obra da *Institució Bernat Metge*, coñecida dos nosos leutores, a pubricación chamada *Els nostres clássiecs*, que xa leva pubricado os tres primeiros volumes; *Lo Somni* de Bernat Metge, *Tirant lo Blanc* e as *Poesías* de Ramón Lull. A recadádiva ha ter tres series:

Serie A): Obras capitás d'escritores catalás (Jaume I, Ramón Lull, Desedot, Arnau de Vilanova, Sant Pere Pasqual, Muntaner, Pere III, Eiximenis, Bernat Metge, Sant Vincens Ferrer, Turmeda, Isabel de Villena, Bernat Boades, Lordi de Sant Jordi, Ausias March, Jaume Roig, Rois de Corella e Anónimos.

Serie B) Antoloxias, Fabularios, Coleicións, Opúsculos, etc.

Serie C) Manuás de léngoa e literatura catalana.

Os direitores son: Ramón d'Alós, Pere Bohigas Balaguer, Josep M.ª de Casa cuberta, Lluis Nicolau d'Olwer e Marçal Olivar, e antr'os colaboradores atópanse: Carles Riba, Ferran Soldevila, J. Sanchis Rivera, J. Massó i Torrents, S. Guinot, J. Rubió, J. M. Casas i Homs, A. Duran Sampere, J. M. Capdevila, J. Vives, J. Crexells, J. Rovira i Armengol, Rovira Virgili, R. d'Abadal, J. M. Girona, A. Matons, F. Martorell e F. Valls i Taberner.

S. N.

LIBROS

DOS ARQUIVOS DO TRASNO, por RAFAEL DIESTE, Vigo, 1926.

RAFAEL Dieste é un escritor novo, novo en anos e mais en tendenza, novo e mozo. Ten traballado xa moito, ten feito moita labor anónimo, moito traballo sen firma, principalmente en *El Pueblo Gallego* de Vigo, do que é redactor xefe, e no que ten tamén pubricado outros siñados simplesmentes R. D., con pudor e con elegancia británica. Cecais sea un dos poucos na nosa Terra que fosen capaces de manterse a vida inteira atrás de duas siglas, com'o irlandés George Bussell co seu A. E. Esto xa é unha distinción e un méreto que se pod'apuntar Rafael Dieste, anque teña outros moitos mais importantes, manifestos na sua obra anterior breve e espallada no *efímero quotidiano*, e d'un xeito ben agudo agora n-esta *plaquette*, que val por un in-quarto groso a proporción, pol-o menos. Botar un libro asina de pirmeiras, equival a sair do as de ouros, sendo trunfo.

Pois nos Arquivos do Trasno, atopou o Dieste oito contos de punxente emoción, pertencentes a esa *literatura sintética* qu'antre nós iniciou o Castelao – o Dieste seica tamén é de pr'alá; ises homes da veiramar son o demo – d'esa que con poucas verbas esgarabella no corazón, e saca d'il unha chea de cousas ocultas. Agora non dirá Unamuno que nos falla ôs galegos o *rexo pulo dramático:* veleiquí algo que non é lírico no senso cheo da verba, por mais que haxa eiquí o lirismo que ninguén, e menos un dos nosos, pode desbotar. Dramática, enxebremente dramática, é a emoción dos contos do Dieste, com'a de moitos do Castelao.

Eu non quixera sair, no aprecio d'iste libro, da decraración estética, ou doutriñal qu'o Dieste pon no *Limiar*, e que cecais veña a sel-a teoría d'esa literatura sintética, qu'il se nos adiantou a formular. E se cadra, val tanto com'os contos, co-a distancia que sempre haberá antr'o propósito e a obra feita, sobre todo cand'a obra, com'eiquí nos mais dos contos, está lograda, conseguida, realizada.

Ben. Outra cousa, pra qu'a obra do Dieste sea mais racial, ademais do lirismo inevitábele no que a pesares do dito, aparez eiquí o drama – a esencia dramática – mergullado: o pensamento da morte qu'enche de cote a y-alma céltiga, eiquí, en Bretaña, na Irlanda, o mesmo no folk-lore que na literatura erudita, e que leva ô Castelao ô macabrismo.

E ainda tamén o misteiro, acochado atrás da mais cotián e vulgar realidade. Todo esto soupo sintir Rafael Dieste coma poucos, e quen esas cousas sabe sintir, é quen ten pra nós dar.

V. R.

NA NOITE ESTRELECIDA, por RAMÓN CABANILLAS, Mondariz-Balneario, 1926

OUTRA *plaquette*, esta vez ben primorosa, do tipo das edicións *Lar* Bibrioteca do Seminario d'Estudos Galegos, da qual é o terceiro volume. Con fermosas iniciás do Castelao, miudas obras d'arte onde van desfiando os símbolos místecos da epopeia artúrica, e baixo a enseña do auténtico San Graal do Monte Cebreiro – o Graal visibre ôs ollos mortaes – emprentouse en Mondariz esta triloxia das Sagas do Poeta da Raza, con verdadeira concencia tipográfica.

E xa que d'esto falamos, fagamos notar que – n-istes dias de inusitada aitividade editorial na nosa Terra – estamos no tempo das *plaquettes* – esta non podia, editorialmente, ser outra cousa – e gracias a Deus qu'imos pasando do tempo dos folletos, auque ainda haberá que pubricar moitos. Tamén por ahí afora están no tempo das *plaquettes*, que viñeron atrás dos libros, pol-o qu'encareceron as edi-

ciós, e se Deus nono remedia, han chegar ôs folletos. Eiquí, pol-a contra, e en boa hora vaia dito, ímonos erguendo pouco e pouco do folleto ô libro, pasando pol-a *plaquette*. O que é un adianto.

Iste do Cabanillas non podía ser outra cousa, pra ser un libro fermoso no senso editorial, e n-esto temos qu'apuntar tamén outro adianto: os libros galegos emprincipian a ter orixinalidade, e ademais, certa imitanza us cos outros, certo caraute nacional. *Lar* leva feito algún esforzo n-iste senso.

Comentamol-o traballo do editor pirmeiro esto do poeta, porque hoxe compre darlle a qu'o prioridade.

Na noite estrelecida é o título das tres Sagas Céltigas nas qu'o gran Cabanillas enterpretou con visión de Bardo – non levariamos moito traballo pr'atoparnol-os carauteres bárdicos enxebres na obra cabanillana – os pasos mais importantes da epopeia bretona, en puntos de místeco entroncamento co que poidéramos chamar, cecais sen moita impropiedade, a tradición esotérica galega. O Cabanillas ten feito un estudo especial dos libros de Cabalerías, adornouse do seu espríto e adeviñou através d'iles o esoterismo celta. Levou moito tempo leendo e seguindo o fío das leendas galesas e armoricanas, pol-as literaturas adiante. E sacou estas sagas nórdicas, ond'a sua ispiración chega moitas vegadas ô profético. Ha chegar un tempo en qu'o aprecio que se faga d'elas sea infinitamente superior ô qu'il endexamais agardou e ô qu'ainda non sospeita ninguén.

As Sagas son tres: *A Espada Escalibor* hai pouco pubricada en *Nós*, a pouco de rematada; *O Cabaleiro do Sant Grial*, que foi a que pirmeiro fixo, e que se pubricou hai anos, pirmeiro en *A Nosa Terra*, logo no pirmeiro volume de *Alborada* de Pontevedra, e reproducida en *Terra* de Bós Aires, e n-outros lados, e ainda leída en púbrico algunhas voltas; e *O Sono do Rei Astur*, inédita ainda, e derradeiramente composta. Os temas históricos son respeitivamente: a eleición d'Artur coma Rei, o viaxe de Galahaz en démanda do Sant Grial, e o recollemento d'Artur na cova onde dorme. Mais as tres forman unha unidade simbólica d'espranba e profecía, e marcan o fado da Raza e da Terra. Os que non teñan un entendemento místeco, non poderán endexamais chegar ô fondo d'isles poemas, mais non importa, porque han atopar n-iles o engado da sua grandeza e da sua beleza perfeita, e ainda tamén enseño d'abondo pra enchel-o seu degaro.

A forma é d'alexandrinos pareados que xuntan â sabencia prosódica moderna – do tempo simbolista – unha sonoridade antiga chea d'evocación, às vegadas con hemistiquios soltos en sorte de pé crebado, e misturados con romance ortosílabo, lembrando singularmente o de Don Galferos de Mor.naltán, e outros dos mais antigos antr'os nosos. O Cabanillas leva pubricados varios romances históricos referentes a Doña Urraca e o seu tempo, que teñen o mesmo aire. Ninguén aproveitou tan ben coma il as matizadas sonoridades da nosa rica fonética. Rico tamén, e sabiamente escolleito, e ordeado con elegantísema precisión, é o léisico d'estas Sagas. O Cabanillas fai o que qner co-a nosa léngoa: dalle estado d'eternidade.

V. R.

CANTIGAS DUM LUSIADA.
por EDUARDO SALGUEIRO,
Porto, 1924.

RECOLLEITA de cento duas cántigas de cairo versos, na tradicional feitura popular d'aquén e d'alén Miño, que o autor, fino poeta emocionado, fiel tamén â ispiración tradicional lusiada do amor requintado, – que tan afinadamente, comentaba A. Sardinha. ô falar das sonadas *Cartas* atribuídas â freira Soror Mariana Alcoforado – divide en tres partes: *Do Amor, Para o Povo, Para as Môças de Portugal*. Moitas d'estas cántigas son desmintindo n-un senso irónico vellos ditos e refràs, con belidas imaxes, ainda o que lle sirveu de lema: «Quem canta seu mal espanta», sobr'o que volve repetidas vegadas ô longo do libro, sen que por tanto cantar seu mal, se vexa d'il celbe por fin. Canta, pois, iste bo poeta â maneira do pobo, e así o espresa:

Povo humilde, meu bom Mestre:
Quanto faço é para ti!
Os versos que tenho escrito,
– Só contigo os aprendi!...

V. R.

PALACIO DO CORAÇÃO.
por TITOLIVIO SANTOS MOTTA. Porto, 1923.

CONECIAMOS ô autor d'iste libro dend'o *Porto Académico*, no que traballaba e pubri-

caba xa versos. Iste é un libro de sonetos, ora en endecasílabo, ora en alexandrino. Eiquí non coallou o soneto com'en Portugal; hainos fermosos de Cabanillas no tempo moderno, anqu'o noso mestre no soneto sea hoxe Gonzalo López Abente. En Portugal xa levamos dito moitas veces a mestranza que s'atopa pra facer sonetos. Tanto que semella que o soneto é xa a espresión natural e espontánea dos poetas d'alén Miño, coma si xa emprincipiaran escribindo quartetos e tercetos. Podemos chamar clásicos de cheo ôs mais dos sonetos do López Abente, clásico sempre, ainda cando querendo ou non, pondaliza; os sonetos portugueses son de cote un pouco barrocos – aténdonos ô *clásico, barroco, moderno*, de Rosemberg. Anque o soneto en Portugal chegou con Antero ô mais que podía chegar, mismo en clasicismo.

Titolivio Santos Motta valeira en sonetos perfeitos o seu mundo interior. O final do libro titúlase *Auto-Análise* e cecais sea onde menos auto-análise haxa, a non ser de fantesía; hainos d'abondo en todol-os outros, levado como o pode levar unh'alma moza na tristura da sua primaveira, e de toda primaveira, pol-o demais. Qué doce tristura pra se lembrar un d'ela sempre, despois, con saudade! É a envexa que nos trai o xeito elexiaco dos poetas mozos coma. Titolivio Santos Motta.

V. R.

ANCLA (1923-1925) Versos de EMILIO MOSTEIRO. Madrid. Tip. «Numancia».-1926. Portada de Suárez Couto.

VELAIQUÍ o pirmeiro libro de un novo poeta e de un poeta novo, gromo do antergo carballo lírico da Raza a se espresar por unha vegada en castelán. Porque Mosteiro, si non nado, por continxenza, na Galiza, leva nas veas co sangue noso o diviño resollo da Saudade, con mais o revolsivo do amor â Terra sagra e estuda e coñece e canta e ama fondamentes os temas, os motivos de punxente galeguismo misturado ainda nas suas trovas âs verbas do idioma das Cántigas ata facer moitas de elas bilingües: o que, en verdade, non sabemos ata que punto lle da coorido e ambente ao pensamento ou en que mensura profana sin querer as nosas puras parolas ao axuntalas âs do outro idioma pra lle dar o valor e o recendo que estes non terían xamáis.

O libro de versos de Mosteiro responde ao seu tempo que non é pouco decir. N-il tópanse as inquedanzas propias do fondal en que anda sulagada sin sortir â superficie a poesía castelán. Refrexos de Machado (Antón) e Xohán Ramón Ximenez nos pirmeiros poemas a espellarse tamen nas derradeiras trovas de mais moderno feitio ou nas grorias dos cantares de nenos da seizón «Estampas».

Morriña, Alba, Mar Picada.... son temas galegos que resolve de xeito novo e infresante

> y la luna desocupada
> pone el «Se alquila» en su fachada.
> O derradeiro ronsel
> morría no vermouth.

Elsí remata *Morriña*.

Como perdido antre a lírica bréterna anda un soneto de sumu novedade, «Horizonte náufrago»:

> La muiñeira anclada
> apareja deseos en la rada
> y se ha muerto la novia del torero
> . . . . . .
> En tu pañuelo mi esperanza anida
> y entre la niebla el faro se suicida
> mientras toda la costa gira en vano.

Velaiquí un novo poeta e un poeta novo que tal vez se non tope moi lonxe de acudir a enrrequentar a colleita do parnaso galego, a facer seu bellado – como dirían os nosos clásicos dos Cancioeiros – baixo as nosas abelairas froridas. Deus o traía con ben.

F. B. B.

REVISTAS

O INSTITUTO, vol. 73, Coimbra. 1926.

CHEGOU a nós esta benemérita revista conimbrecense, centífeca e literaria, órgao da douta corporación que preside o Prof. Costa Lobo. NÓS recibe co mais respeitoso agarimo esta pubricación xa d'antigo coñecida, unha das que mais honran â cencia e âs letras portuguesas. N-ela hai de cote moito que deprender.

O número qu'agora nos ocupa trai pirmeiro o *Boletín do Instituto* reseñando a derradeira sesión celebrada. Veñen logo dous traballos adicados â insine *D.ª Carolina Michaelis de Vasconcellos* debidos a Joaquín de Carvalho e Edmundo Correia Lopes, un retrato da eminen-

te escritora, e unha lista dos seus traballos. Afranio Peixoto insere logo un estudo en col do *O «Parnaso» de Camões, fonte d'un «Os Lusiadas»* no que procrama que antre as fontes do poema camoneano compre contar a obra menor do gran poeta, xa que *Os Lusiadas* son coma un resume de todo o seu saber e de toda a sua obra. E siñala as repeticiós e autocopias de outras de Camões no seu poema imortal. *A Patria brasileira, rápido esboço da sua evolução política, Social e económica*, é unha conferencia do Dr. Bettencourt Rodrigues, dada por il na Universidade de Coimbra n-unha serie organizada pol-o Instituto. *Unha epistola de Nicolau Clenardo a Fernando Colombo*, copiada en latín e comentada por Joaquim de Carvalho. *El precursor de la fundación de la nueva ciudad de Panamá fué un portugués* por Juan Antonio Susto. *Subsidios para a historia da Música en Portugal*, pol-o erudilísimo Sousa Vilerbo, antigo colaborador do *Instituto*. *Bibliografía* e *Varia*.

V. R.

ESTUDIANTINA, La Plata (R. A.) Enero y Febrero, 1926.

Revista pubricada por estudantes do Colegio Nacional de La Plata, dirixida por Juan Manuel Villarreal, de quen trai algús poemas. Mais moderna nos dibuxos que no texto, ven así e todo chea de rebeldía, coma compre a unha pubricación moza, que se dá coma forxadora do futuro. Elo abonda pra lle dar intrés a esta revista que Nós recibeu con viva simpatía. D'ela chamounos a atención o qu'escribe o mexicano R. Haya de la Torre, estudante e profesor da Universidade popular González Prada, hoxe eisilado en Londres, de quen veñen duas cousas, que por non dicir mais, diremos dinas d'un mexicano de hoxe, d'un fillo d'ise estrano pobo qu'aló na América retórcese con doores de parto d'algo grandeiro.

O ton xeral de *Estudiantina* semella de latinismo americán, oposto por riba de todo â sorbencia yanki. Esta ben.

S. N.

BOLETÍN DE LA REAL ACADEMIA GALLEGA. A Cruña.

Nos números de Marzal e Abril escomenzouse a pubricar o traballo de Florentino L. Cuevillas e Fermín Bouza Brey, *Prehistoria galega: O Neixón*, no que dan conta das escavaciós que prauticaron no vran pasado na Punta do Neixón, perto de Rianxo, nas qu'atoparon restos de tres culturas superpostas (encoliteca, do bronze e do ferro), en col de cuyos achádegos fan consideraciós que van alumeando con nova luz a nosa prehistoria. No d'Abril é de notar tamén *El gallego que no se habla* por Manuel Amor Meilán, no que se refire ôs tesouros lexigráficos acochados nos documentos antigos.

R.

BOLETÍN DE LA COMISIÓN PROVINCIAL DE MONUMENTOS, Ourense.

Tamén nos números derradeiros d'iste boletín pubrícase un intresante traballo en col da léngoa galega en relación co latín, debido ô P. Celestino García Romero.

R.

OUTRAS PUBRICACIÓS

El *Pueblo Gallego* de Vigo emprincipiou a pubricar un *Vocabulario popular Galego Castelán*, ordeado por Filgueira Valverde, Tobio Fernandes, Magariños Negreira e Cordal Carús, membros do Seminario d'Estudos Galegos. O pubricado colle da verba *A* â verba *Adoitrinar*.

R.

Imprenta LAR. Real, 36 - A CRUÑA

O DIA DE GALICIA
PUBRICARÁ NÓS
un gran número extraordinario no que colaborará toda a inteleitualidade galega

A pubricacion

L A R

é a úneca que ven dando cada mes

UNHA NOVELA INÉDITA

orixinal dos millores escritores galegos

Suscrición a 6 números 1'60

número solto 30 céntimos

L A R

pubricará axiña na sua

Biblioteca Teatral

O MARISCAL

por Ramón Cabanillas e A. Vilar Ponte

A OBRA CUME DO NOSO TEATRO REXIONAL

Merque sempre as pubricaciós

L A R

Dr. MOSTEIRO

Médico
Odontólogo

Medicina e Cirugía da boca -- Electricidade -- Rayos X

A Clínica Dental mais compreta de Galicia

SÁNCHEZ BREGUA, 5 — A CRUÑA

LUIS FÁBREGA

DROGUERIA E FARMACIA

Progreso esquina a Luis Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE

Plumeiros RAFIUM

De mais dura qu·os de pruma e limpa millor

Véndense en todol-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Reloxería ZENITH

Máquinas parlantes, Discos, Agullas

e Accesorios

M. Calviño

OURENSE

SOMBRERERÍA
IEMUS
S. ANDRÉS 74-LA CORUÑA

A mais económica de Galicia

AXIÑA APARECERÁ **HOSTIA** POR ARMANDO COTARELO

SANATORIO QUIRURJICO

Direitores:

Manuel Peña Rey

Ginecología e Partos

José Mosquera Blanco

Cirugía geral

Especialista na gorxa, nariz e ouvidos

Situado frente á Alameda do Cruceiro, ten todal-as condicións precisas.—Prauticase toda crás d'operacións.—Dotado de todol-os adiantos que pide a actual Cirugía.—Modernas instalacións de RAYOS X pra diagnóstico e RADIOTERAPIA superficial e fonda, con voltaxe de 250.000 vollios.—Aparello de Diatermia pra tratamento de Anexites, procesos inflamatórios, reumatismo, etcétera. Lámpara de cuarzo pra sol d'altitude e outra violeta pra tratamento d'escrofulosis, raquitismo, alopecias, eczemas, etcétera. Admítense embarazadas, e cóntase con material esterelizado pra fora da cibdade en casos d'urxencia.—Poden colaborareu todol-os compañeiros, previo consentemento dos direitores.

BODEGAS GALLEGAS PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE. LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apertado 18--Ourense

Augas bicarbonatado-sódicas de

M O N D A R I Z

FONTES DE GÁNDARA e TRONCOSO

Propiedade dos FILLOS DE PEINADOR

MONDARIZ—BALNEARIO está situado a 35 kilómetros de Vigo e a 20 das estaciós de Porriño e Salvatierra de Miño

O Hotel do Estabrecimento está aberto do 1.º de Mayo a 31 de Octubre

NON DEIXE DE MERCAR

COVSAS POR CASTELAO

2.º volume da Biblioteca do Seminario de estudos Galegos

EDICION LAR

PREZO catro PESETAS

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19 — Teléfono 28

OURENSE